

Finansinspektionen
Box 7821
103 97 Stockholm

Stockholm 2024-11-11

Arbetet med tekniska standarder om kundkännedom och riskbaserad tillsyn

Sammanfattning

Risken för att försäkringsprodukter utnyttjas för penningtvätt eller terrorismfinansiering är generellt låg. Till den lägre risken bidrar produkter som ur ett penningtvättsperspektiv är oflexibla, dvs. har sådana begränsningar att de inte är attraktiva att använda för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Försäkringsprodukter med särskilt låg risk är rena riskförsäkringar, tjänstepension samt pensionsförsäkringar i fribrev. Vid tillämpningen av EU:s penningtvättsförordning bör hänsyn tas till den låga risken, t.ex. genom att förenklade kundkännedomsåtgärder möjliggörs. Det handlar bl.a. om mängden information som ska inhämtas enligt artikel 22 om kundens och verklig huvudmans identitet samt enligt artikel 25 om affärsförbindelsens syfte och avsedda natur, omfattningen av övervakningen av affärsförbindelsen enligt artikel 26 och vid skärpta krav för kundkännedom t.ex. i förhållande till personer i utsatt politisk ställning (artikel 42 and 44) samt i tredjelandssituationer.

Fråga 1 och 3 om tekniska standarder om kundkännedom

Ett riskbaserat förhållningssätt är centralt på försäkringsområdet

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1624 (EU:s penningtvättsförordning) innebär att penningtvättsregelverket blir mera detaljerat än tidigare. Samtidigt är det riskbaserade förhållningssättet även fortsättningsvis en grundläggande utgångspunkt. Ett riskbaserat förhållningssätt innebär att resurser kan användas där de gör störst nytta. Det är därför viktigt att de tekniska standarderna gör det möjligt att i praktiken tillämpa ett riskbaserat förhållningssätt och inte i onödan lägger till ytterligare detaljer i förhållande till förordningen. Väl avvägda bestämmelser om förenklade åtgärder för kundkännedom behövs för att det riskbaserade förhållningssättet ska kunna få genomslag då risken är låg.

Penningtvättsregelverket är generellt och ska tillämpas i verksamheter som skiljer sig åt. FATF konstaterar att generellt är de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som är förknippade med livförsäkringssektorn lägre än för andra finansiella produkter och sektorer (FATF Guidance for a risk-based approach for the life insurance sector, punkt 11). Till den lägre risken bidrar produkter som ur ett penningtvättsperspektiv är oflexibla, som t.ex. rena riskförsäkringar, tjänstepensionsförsäkringar och pensionsförsäkringar i fribrev (dvs. där någon premie inte längre betalas). För sådana lågriskprodukter bör inte samma krav ställas som i andra fall. EU-lagstiftaren förefaller ha samma utgångspunkt, se lågriskfaktorerna i punkt 2 a-c) i bilaga II till EU:s penningtvättsförordning.

Anpassning till den låga risken kan ske genom förenklade kundkännedomåtgärder eller på annat sätt enligt artikel 28 om tekniska standarder om kundkännedom. I artikeln lämnas också visst utrymme för att särskilt anpassa förordningens regler till förhållandena på försäkringsområdet. Förenklade kundkännedomåtgärder kan t.ex. anpassas för specifika kategorier av ansvariga enheter och produkter (artikel 28.1 b)). Det är också möjligt att tillåta andra förenklade kundkännedomåtgärder än de som räknas upp i själva förordningen (artikel 28 jämförd med artikel 33.1 e).

Närmare om livförsäkring

Livförsäkring är försäkring mot olika ekonomiska risker kopplade till en enskild individs levnad. De levnadsrisker för vilka det finns försäkring är främst de ekonomiska konsekvenserna av att dö tidigt (dödsfallsförsäkring) och att leva länge (livsfallsförsäkring). Livförsäkringar kan delas upp i riskförsäkringar och försäkringar med sparmoment. En ren riskförsäkring syftar enbart till att åstadkomma skydd mot risken för att en viss händelse, t.ex. dödsfall, inträffar under avtalstiden. Rena riskförsäkringar bygger alltså inte upp något sparande för försäkringstagaren. I en försäkring med sparmoment är syftet däremot att premierna som betalas in förr eller senare ska betalas ut, med tillägg för eventuell avkastning. I vissa fall kan emellertid försäkringstagaren vara förhindrad att förfoga över medlen under mycket lång tid (inlåsnings). En pensionsförsäkring utfaller t.ex. normalt när pensionsåldern inträder.

För pensionsförsäkringar finns krav i skattelagstiftningen som ska säkerställa att försäkringen verkligen är avsedd att trygga försörjningen i ett senare skede av livet. En försäkring är en pensionsförsäkring om den uppfyller särskilda villkor som syftar till att försäkringen bara ska kunna användas för pensioneringsändamål (58 kap. 2 § inkomstskattelagen, IL i det följande) De särskilda villkoren avser bl.a. försäkringens ändamål, villkoren för utbetalning samt inlåsnings av pensionskapitalet (begränsningar i förfoganderätten). Utbetalning av ålderspension kan t.ex. endast ske till den försäkrade från en viss ålder med en minsta utbetalningstid och då med samma eller stigande belopp (58 kap. 10 och 11 §§ IL). Vidare får försäkringen inte alls pantsättas eller belånas och överlåtas eller återköpas endast i vissa undantagsfall (58 kap. 16-18 §§ IL). En tjänstepensionsförsäkring får t.ex. överlåtas vid byte av anställning.

Ett försäkringsavtal måste innehålla de villkor som avgör om försäkringen är en pensionsförsäkring. Avtalet får inte innehålla några villkor som avviker från de särskilda villkoren (58 kap. 16 b § IL). Om avtalet ändras så att försäkringen inte längre uppfyller villkoren för pensionsförsäkring eller om parterna förfogar över avtalet i strid med dessa villkor ska avskattning ske (58 kap. 19 a § IL). Avskattning sker normalt med uppräknning, dvs. det skattepliktiga beloppet blir betydligt högre än försäkringskapitalet.

En tjänstepension är en pensionsförsäkring som tar sin utgångspunkt i pensionsförmåner som följer av ett anställningsförhållande. Dessa förmåner grundas antingen på ett kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter eller på ett individuellt avtal mellan arbetsgivaren och den enskilda arbetstagaren. Tjänstepension är mycket vanligt förekommande i Sverige. Omkring 90 procent av de anställda omfattas t.ex. av kollektivavtal om tjänstepension. Tjänstepensionens anknytning till anställning begränsar risken ytterligare.

Den svenska lagstiftaren har ansett att risken för penningtvätt är låg i fråga om tjänstepension. Tjänstepensionsförsäkring kan meddelas av både livförsäkringsföretag och tjänstepensionsföretag. Endast livförsäkringsföretagens verksamhet omfattas dock av EU:s penningtvättsregelverk. Vid det svenska genomförandet av EU:s andra tjänstepensionsdirektiv uppmärksammades att det finns svårigheter att tillämpa penningtvättsregelverket vid kollektivavtalad tjänstepension. Lagstiftaren avstod från att utvidga tillämpningen av penningtvättsdirektivet till tjänstepensionsföretag med hänsyn till detta och den låga risken för penningtvätt och terrorismfinansiering (prop. 2018/19:158 s. 656, 657 och 680). Försäkringsbranschen har återkommande framfört att penningtvättsregelverket inte heller bör tillämpas på livförsäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet. I vårt [konsultationssvar på EU-kommissionens lagstiftningspaket på penningtvättsområdet](#) utvecklas denna ståndpunkt närmare.

När premiebetalningen på en pensionsförsäkring avslutas i förtid uppkommer ett fribrev. Man kan säga att försäkringen då blir "vilande": Premiebetalningen har upphört och utbetalning har inte påbörjats. Det finns en stor mängd fribrev. Vid tjänstepension kan fribrev t.ex. uppkomma genom att arbetstagaren/ den försäkrade byter anställning.

Ytterligare information om förhållandena på försäkringsområdet finns i [försäkringsföretagens Simpt-vägledning om kundkännedom](#).

Situationer där hänsyn bör tas till den låga risken

Vid tillämpningen av EU:s penningtvättsförordning bör hänsyn tas till den låga risken för försäkringsprodukter som rena riskförsäkringar, tjänstepension och pensionsförsäkringar i fribrev. I det följande anges ett antal situationer där det riskbaserade förhållningssättet bör få genomslag på försäkringsområdet, t.ex. genom att förenklade kundkännedsåtgärder möjliggörs.

Artikel 22 – Kontroll av kundens och de verkliga huvudmännens identitet

I artikeln finns bestämmelser om att inhämta vissa uppgifter för att identifiera kunden och de verkliga huvudmännens identitet. Uppgifterna om kunder finns i artikel 22 och uppgifterna om verkliga huvudmän i artikel 62. För en kund som är en fysisk person innebär uppräkningsen bl.a. att information om medborgarskap och födelseort ska inhämtas. Undantag görs i artikeln i fall av lägre risk där avsnittet om förenklade kundkännedomsgärder är tillämpligt. Någon motsvarande uppräkning av uppgifter finns inte i det nu gällande penningtvättsdirektivet.

Svensk Försäkring konstaterar att behovet av identitetskontroll kan variera (och alltså vara såväl större som mindre) beroende på förhållandena i det enskilda fallet. Värdet av varje enskild uppgift måste betraktas i sitt sammanhang. Att en enskild uppgift inte kan inhämtas behöver inte nödvändigtvis innebära att tillfredställande kundkännedom inte kan uppnås. Vi ställer oss till exempel tveksamma till att det undantagslöst är nödvändigt att inhämta uppgifter om medborgarskap och födelseort. Sådana uppgifter kan i allmänhet inte inhämtas automatiskt från t.ex. register. I stället måste kunden tillfrågas. För produkter med låg risk bör vidare mängden information generellt kunna begränsas t.ex. när det gäller medborgarskap och födelseort.

Artikel 25 - Identifiering av affärsförbindelsens syfte och avsedda natur

Av artikeln följer en skyldighet att vid behov inhämta information om affärsförbindelsens syfte och natur i olika avseenden bl.a. när det gäller syftet med affärsförbindelsen och medlens ursprung och destination. Vi ifrågasätter om det ur ett riskperspektiv är motiverat att på försäkringsområdet regelmässigt hämta in alla de olika uppgifter som räknas upp. Det nu gällande penningtvättsdirektivet innehåller inte någon motsvarande uppräkning (artikel 13). Vid det svenska genomförandet av det direktivet uttalades i denna del bl.a. att för produkter som har ett väl definierat och avgränsat användningsområde kan den inledande bedömningen i många fall baseras på antaganden som grundas på hur kunder normalt använder produkter (prop. 2016/17:173 s. 527 jfr även s. 248). Som den svenska lagstiftaren konstaterar har det alltså betydelse vilken produkt som är aktuell.

Affärsförbindelsens syfte är avseende många försäkringsprodukter, t.ex. riskförsäkringar utan sparande och pensionsförsäkringar, självförklarande och kan i regel baseras på ett antagande utifrån produktens väldefinierade och avgränsade användningsområde. Syftet med att teckna en försäkring är normalt sett att täcka en dödsfallsrisk eller att initiera ett långsiktigt sparande och risken "att leva länge".

Ett liknande synsätt kan anläggas i fråga om affärsförbindelsens natur. För riskförsäkringar är produkten uppbyggd på ett sådant sätt att kundens förväntade aktiviteter och transaktioner i förhållande till produkten i regel är förutbestämda, eftersom det är försäkringsföretaget som bestämmer premierna och när dessa ska inbetalas. I dessa fall är det inte alltid nödvändigt för försäkringsföretaget att inhämta uppgift från kunden om affärsförbindelsens art. Pensionsförsäkring har en

likartad struktur. När det gäller tjänstepension beror premien t.ex. i allmänhet av arbetstagarens/ den försäkrades lön.

Artikel 26 - Övervakning av affärsförbindelsen

Av artikel 26 i EU:s penningtvättsförordning följer att ansvariga enheter ska övervaka affärsförbindelsen. Bestämmelserna innebär bl.a. att kundinformationen ska uppdateras minst vart femte år (artikel 26.2 b). Uppdateringen bör ske riskbaserat. När risken är låg är det i vart fall inte motiverat med några absoluta tidsgränser. Avtal på livförsäkringsområdet kan löpa under lång tid utan förändringar eller andra händelser som påverkar penningtvättsrisken. Ett exempel är pensionsförsäkringar i fribrev där några premieinbetalningar inte längre görs. Ett ytterligare exempel är rena riskförsäkringar där premier visserligen betalas in, men där utbetalning är knuten till att ett försäkringsfall inträffar.

Artikel 34, 42 och 44 - Skärpta åtgärder för kundkännedom i vissa fall

Av EU:s penningtvättsförordning följer att skärpta åtgärder för kundkännedom ska vidtas i situationer där kund eller förmånstagare är en person i utsatt politisk ställning (artikel 42 och 44), samt i vissa tredjelandsituationer (artikel 34 jämförd med artikel 29-31). När det gäller rena riskförsäkringar, tjänstepension och pensionsförsäkring i fribrev är penningtvättsrisken på ett framträdande sätt produktstyrd. Andra typer av risker, t.ex. kundrisken, behöver då inte nödvändigtvis ha avgörande betydelse. Att en kund eller en förmånstagare är en person i utsatt politisk ställning betyder t.ex. i sådana fall inte alltid att det är motiverat att vidta skärpta kundkännedomsåtgärder. Vi menar att det i fråga om dessa lågriskförsäkringar bör vara möjligt att i det enskilda fallet göra andra bedömningar när det gäller skärpta kundkännedomsåtgärder.

Fråga 5-7 om riskbaserad tillsyn

Vid en mer harmoniserad rapportering är det angeläget att det klart och tydligt framgår vilken information som ska lämnas och att frågorna inte kan bli föremål för olika tolkningar. Av stor betydelse är vidare att ansvariga enheter ges tillräckligt med tid för rapporteringen. God framförhållning behövs bl.a. därför att IT-system kan behöva anpassas då ny information efterfrågas. Vi vill också framhålla vikten av återkoppling på rapporteringen.

Svensk Försäkring

Johan Lundström

Rickard Sobocki